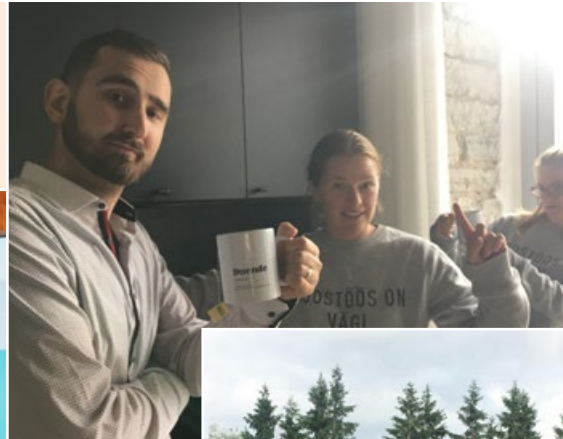

Eesti Koostöö Kogu

Tegevus- ja
mõjuaruanne 2024

Sisukord

Eesti inimarengu aruanne 8

Kollektiivsed pöördumised 11

Noortedemokraatia 15

Arutelukultuur 18

Meie arvamused ja tegemised meediapildis 21

Koostas: Eesti Koostöö Kogu

Kujundas: Kaspar Ehlvest

Keeletoimetus: Hille Saluäär, Refiner OÜ tõlkebüroo

SA Eesti Koostöö Kogu

www.kogu.ee

Eessõna

Hea lugeja!

See on meie teine tegevus- ja mõjuaruanne. Aastale tagasi vaadates on südames suur uhkustunne, aga ka mure.

Haridusele keskenduva [Eesti inimarengu aruande 2026 \(EIA\)](#) koostamine on edukalt käima läinud. Peatoimetaja Eneli Kindsiko eestvedamisel on parimat teadmist koondamas ja uut loomas üle 50 eesti teadlase ja eksperdi. Juba selles varases etapis on tulevasel aruandel olnud märkimisväärne mõju – Eneli Kindsiko ja Sandra Haugase artikkel „PISA-pimedus“ jõudis Sirbi 2024. aasta loetuimate artiklite sekka. Autorid osutasid Eesti enda registrite kasutamise vajadusele hariduspoliitika kujundamises. Loe täpsemalt lk 9.

Ka eelmine [Eesti inimarengu aruanne, „Vaimne tervis ja heaolu“](#), on jätkuvalt mõjukas. Meediamonitoring näitab, et aruandele viidatakse palju. Suurepäraselt õnnestus koostöö Sotsiaalministeeriumiga, kellega panime punkti aasta varem alustatud koostööpäevakute „Vaimne tervis algab siit“ tuurile. Sellest põnevast teekonnast ja paljudest kohtumistest ajendatuna sündis praktiline [kokkuvõttev materjal](#) kogukondades vaimse tervise ennetustööd tegevatele inimestele. Neid teemasid avasime põhjalikumalt aastalõpu veebiseminaril „[Vaimne tervis algab siit!](#)“. Aruande peatoimetaja Merike Sisask on öelnud: „Kui alustasime tuuriga, ei osanud ma kohe arugi saada selle olulisusest. Tuurist kokkuvõtteid tehes aga tundub, et aruande teemad omandasid alles paljude kohaliku tasandi inimestega arutelude ja kohtumiste käigus oma tõelise tähenduse.“

Oleme väga uhked koostöö üle Soome innovatsioonifondiga Sitra. Ekspertide ühistööna valmis 2024. aastal võrdlev aruanne [kollektiivsete pöördumiste kohta Eestis ja Soomes](#), mis annab esmakordse ülevaate kahe riigi kollektiivsete pöördumiste arengust viimase kümne aasta jooksul. Just see analüüs pakub välja pöördumiste mõju esmase hindamise raamistiku, millele oma edasises töös kindlasti toetume.

Oluline verstpõst oli [kollektiivsete pöördumiste õiguse kümnes sünnipäev](#), mida tähistasime koos Riigikogu põhiseaduskomisjoniga. Rahvaalgatus.ee platvormi abil on pöördumistest saanud meie demokraatia püsiosa, portaal on kodanikuühiskonna igapäevases kasutuses, usaldusväärne ja ka väga oluline ühiskondliku „temperatuuri“ mõõdik.

Usalduse murenemist ja aina suuremat polariseerumist arvestades tuleb teadlikult kaasa aidata algatuste kvaliteedi ja tõsiseltvõetavuse parandamisele, seirata paremini algatuste mõju ja aidata luua paremat dialoogi otsustajate ja algatajate vahel. Neid ootusi pannakse meile aina enam ja nendega soovime 2025. aastal süvitsi edasi tegeleda.

Igapäevademokraatia ehk valimiste vahelisel ajal kodanikele loodud võimalused osaleda kogukonnaelus või poliitilistes otsustes on demokraatia tervise pant. Just sellest rääkisime oma põhjalikus ERRi arvamusalusel [„Ennetav demokraatia toob usalduse tagasi“](#).

Demokraatia arengu ja rahastamise valdas on meil Eestis aga põhjust murelik olla. Projektipõhiselt on demokraatiat arendada keeruline ja seda saadab pidev ebakindlus.

Ka meie sihtasutuse eelarvet on 2022. aastast oluliselt kärbitud, mis on viinud kriitilise piirini [Rahvaalgatus.ee](https://rahvaalgatus.ee) toimimise ja arenduse. Samal ajal on portaali kasutaj anumbrid ja mõju oluliselt suurenenud. Selle edu taga pole vaid turvateadlikult arendatud digikeskkond, vaid ka igapäevane taustatöö: algatuste seire, osapoolte nõustamine, parema kasutajatekonna loomine, rahvusvaheliselt kogemuse jagamine, mõju analüüsimine. Kas rahvaalgatuse portaal jätkab järgmistel aastatel igapäevademokraatia eesliinirakendusena, pole ebakindla rahastuse tõttu enam kindel.

Ka noorte demokraatiatarkust suurendavat [koolide kaasava eelarve](#) programmi veame koos Korruptsioonivaba Eestiga ainult tänu projekti rahastusele. Saime isegi Erasmus+ ja Euroopa Solidaarsuskorpusest tunnustava [Kuldse Osalusõuna auhinna](#), sest oleme juba neljandat aastat võimestanud koolinoori demokraatiat praktiseerima ja koolielus

kaasa rääkima. Selle ajaga on programm jõudnud 24 kooli ja enam kui 5000 koolinooreni üle Eesti. On tarvis leida lahendus, kuidas riigi eesmärki noorte osalust riigielus suurendada saaks edaspidi tõhusalt toetada.

Meie enda väike kontor, kuhu kuulub neli inimest, on 2024. aastal olnud nähtaval varasemast enam. Oleme kirjutanud arvamuskogusid (vt lk 21), pidanud ettekandeid, andnud eksperdinõu. Toimekat meeskonda hoiab koos missioon, ühised unistused ja ühiselt seatud sihid. Rõõmustame, et väikest põhimeeskonda on parimal moel toetamas ka vägev kaheksaliikmeline [nõukogu](#). Kuna käsil on haridusteemalise inimarengu aruande koostamine, nimetas 2024. aasta alguses vabariigi president Alar Karis Eesti Koostöö Kogu nõukogusse Martin Villigi ja Indrek Lillemäe.

Kairi Tilga
21. jaanuar 2025

Foto: Eesti Koostöö Kogu

Eesti Koostöö Kogu 2024. aastal

EESTI KOOSTÖÖ KOGU – VABARIIGI PRESIDENDI MÕTTEKODA

ÜHISKONNA SEIRE JA DEMOKRAATIA ARENDAMINE

SEIRAMINE JA AVALIKU ARUTELU TEKITAMINE

DEMOKRAATIA ARENDUS

EESTI INIMAREGU ARUANNE

- Protsessijuhtimine
- Sõnumite populariseerimine
- Lahenduste katsetamine

KOLLEKTIIVSED PÖÖRDUMISED

- Rahvaalgatus.ee
- Pöördumiste õiguste rakendamine ja populariseerimine ühiskonnas

ARUTELUKULTUUR

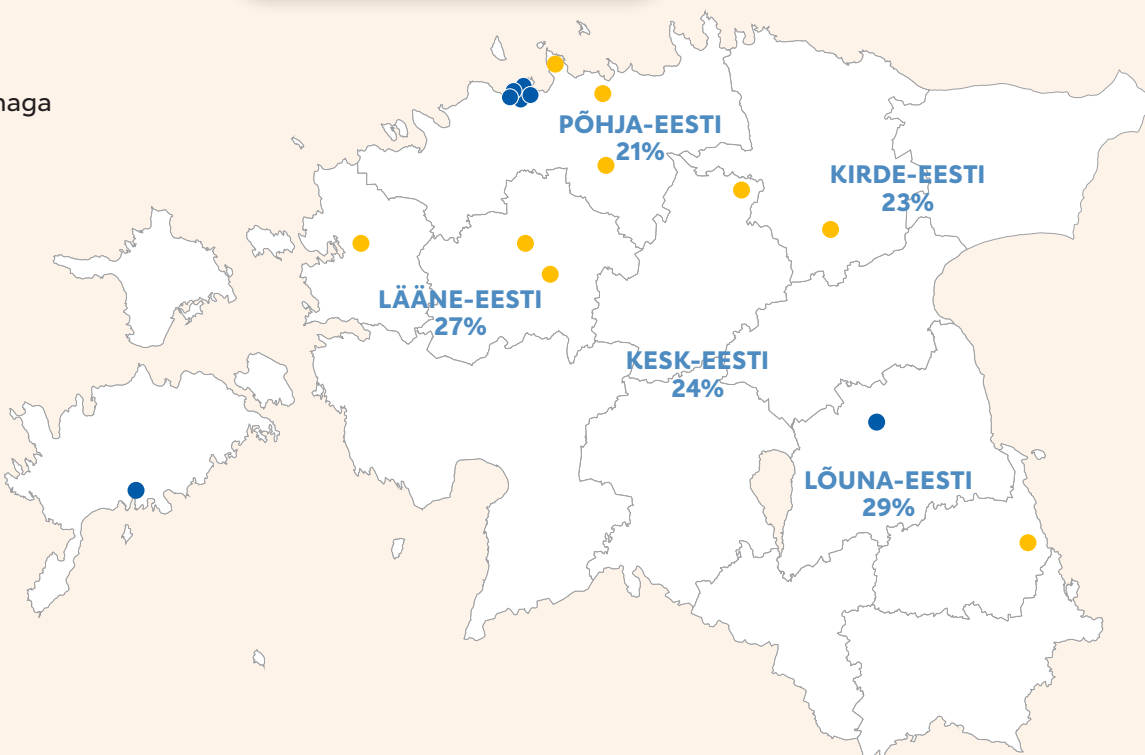
- Dialoogikoolitused avalikule sektorile
- Kogukonnakeskse valitsemisviisi soodustamine

NOORTEDEMOKRAATIA

- Koolidemokraatiat ja noorte kaasamist edendavad programmid

Meie 2024. aasta tegevuste ulatus

- **Noortedemokraatia:**
Programm Koolide kaasav eelarve.
- **Arutelukultuur:**
arenguprogramm „Dialoog kogukonnaga I lend“.
- **Kollektiivsed pöördumised:**
% maakondade lõikes inimestest, kes on oma seisukohtade väljendamiseks allkirjastanud rahvaalgatust. (Turu-uuringud AS, 2024).

Eesti inimarengu aruanne 2026

Foto: Raigo Pajula

TEGEVUSED

53+

teadlast,
eksperti

11

meedia-
kajastust

**5 Eesti ülikooli, 8 ekspertasutust,
2 ministeeriumi**

2

Sündmust

588

Sündmustel
osalejate

**Eelarve:
2024. aastal 52 030 eurot
(aastate 2024–2026
kogumaksumus
322 339 eurot)**

**Rahastaja: Haridus- ja
Teadusministeerium**

2023. aastal otsustas Eesti Koostöö Kogu nõukogu koostöös Eesti Vabariigi presidendi ja Haridus- ja Teadusministeeriumiga, et sihtasutuse väljaantav, järjekorras üheteistkümnendes inimarengu aruanne võtab teadlaste, valdkonna ekspertide ja poliitikakujundajate abil luubi alla hariduse mõju ühiskonnale. 2024. aasta märtsis valis nõukogu aruande peatoimetajaks Tartu Ülikooli kaasprofessori ja Arenguseire Keskuse eksperdi Eneli Kindsiko. Peatoimetaja on oma lähtekohti tutvustanud ERRi [arvamusloos](#), peatükkide jaotuse, aruande koostajate tutvustuse jm seonduva info leiab [inimarengu aruande kodulehelt](#).

Sihtasutuse eestvedamisel sai paika läbi kolme aasta kulgev protsessiplaan, sõlmiti lepingud sisu- ja haldusmeeskonnaga ning tehti lihthange tehnilisi töid (kujundus, tõlge, keeleteoimetus, digi-EIA) teostavate koostööpartnerite leidmiseks.

15. novembril kogunes autorkond Eesti Rahva Muuseumis Tartus. Kohtumise eesmärk

oli arutada ühiselt peatükkide eesmärgi ja eesmärgid järeldusi. Kommunikatsioonipartnerid Agenda PRist (Helin Vaher ja Rasmus Kagge) tegid autorkonnale meediakoolituse.

Haridusteemalise inimarengu aruande 2026 kolm strateegilist sammu:

- Kaasame autorkonda poliitikakujundajad ja praktikud. See on kiirtee sõnumite ja ettepanekute jõudmisel poliitikasse ja praktikasse.
- Teeme haridusteemad nähtavaks üle valdkondade. Haridus ja selle mõju pole vaid Haridusministeeriumi vastutusala, vaid seotud ka sotsiaalpoliitika, regionaalpoliitika, kultuuripoliitika, majanduspoliitikaga jne.
- Inimarengu aruanne on avalikkuses nähtav. Uute koostöövormide, kujundatud teabelehtede ja analüütiliste arvamuslugude abil suurendame koostamisprotsessi välitel inimarengu aruande teemade ja autorkonna nähtavust avalikkuses.

MÕJU

Mõjukad meediakajastused:

- **6. august 2024, ERR. Eneli Kindsiko: [Koolivõrku tuleks planeerida koos muude avalike teenustega](#)**

Peatoimetaja Eneli Kindsiko: Maakoolid saavad tulevikukindlaks, kui nad päästavad ka teised avalikud teenused. Täna on kogukonnamajadest üha enam juttu ja seesugused artiklid ilmselt aitavad. Selle artikli puhul võtsid mõned omavalitsusjuhid otse minuga

ühendust ja tänasid – jää hakkas sulama tänu artiklis toodud analüüsidele ja ideedele. ERRi artiklis olnud sõnum mõjus ja levis hästi.

- **6. september 2024, Sirp. Eneli Kindsiko ja Sandra Haugas: [PISA-pimedus](#)**

Artikkel oli 2024. aastal Sirbi viie loetuma artikli seas (üle 8000 vaatamise ajavahemikul september-detsember). See tõstis otsustajate tähelepanu alla Eesti erinevate registrite sidumise kasu ja rahvusvaheliste mõõdikute (PISA) puudulikkuse. Artikli ilmumine järel

algas peatoimetaja ning Haridus- ja Teadusministeeriumi vaheline hea koostöö ning Eneli Kindsikot on mitu korda kutsutud ministeeriumi registrite linkimise teemal nõustama. Koostöö jätkub 2025. aastal.

Artikkel jõudis õppematerjalina nii Tartu Ülikooli kui ka Tallinna Ülikooli õppeainetesse näitamaks, kuidas uuringuid mitte teha ja kuidas ka tuntud institutsioonide tehtud uuringute tulemustega koos tuleb jälgida uuringute meetodikat.

Uus koostöö inimarengu aruande teemade võimenduseks

Eesti Koostöö Kogu koos Arenguseire Keskusega kutsus 2024. aastal ellu inimarengu aruande teemasid käsitleva ühisseminaride sarja, millega jätkame ka 2025. aastal. Resursside ja võrgustike ühendamine võimendab tõhusalt inimarengu aruande sõnumeid.

- 28. mail 2024 toimus Eesti Koostöö Kogu ja Arenguseire Keskuse ühisseminar [Eesti inimarengu tulevik: haridus tõi meid siia, kas viib ka edasi?](#) Panelistid: Kersti Kaljulaid, Eneli Kindsiko, Ott Oja. Arutelu suunas Tea Danilov. Ülekannet vaatas 188 inimest. Järelvaatamises on 375 vaatamist.
- 24. oktoobril 2024 toimus Eesti Koostöö Kogu, Arenguseire Keskuse ja Noored Kooli ühisseminar [Kas Eesti süveneb hariduslik ebavõrdsus?](#) Panelistid: Tiit Tammaru, Herdo Kala, Sandra Haugas, Aleksei Jašin. Arutelu suunas Eneli Kindsiko. Veebis osales 360 ja kohapeal 40 inimest. Järelvaatamises on 375 vaatamist.

Avalikus arutelus kaasärääkimine ja poliitika-kujundus

- 2024. aastal inimarengu aruande tarbeks ostetud huvihariduse andmestik andis võimaluse algatada arutelu ja juhtida tähelepanu noorte mitteformaalse hariduse olulisusele ennetuses. Neid andmeid käsitletakse põhjalikumalt 2026. aastal ilmuvas artiklis, ent kajastati juba 24. oktoobri 2024 seminaril ja Eesti Ekspressi artiklis [„Noortevaldkonna kärpe tõttu on tulevikus oodata kasvavaid kulusid teistes valdkondades“](#).

Eneli Kindsiko: Tänu andmeostule saime huviharidusele olulise võimenduse. Haridus- ja Teadusministeerium ning Statistikaamet kaasasid mind huvihariduse mõju uurimisse. Leppisime kokku, et vajadusel aitan ministeeriumi nendel teemadel ja esinen nende üritustel 2025. aasta kevade lõpus.

- 22.–23. novembril 2024 esines [hariduse suurfoorumil](#) peaettekandega inimarengu aruande peatoimetaja Eneli Kindsiko. Foorumilt saadud sisend ja ettepanekud lähevad ministeeriumile uue haridusstrateegia loomiseks, sh peatoimetaja poolt välja käidud idee [õpetajate ETISest](#).

Kollektiivsed pöördumised

Foto: Erik Peinar

TEGEVUSED

25 528 €

eurot platvormi ülalpidamise- ja arenduskulu

107

arutelu
(-50)*

83 000

allkirjastamist
(-231 000)

11 730 €

annetust
(-21,640 €)

45

(-13) saadetud algatused sh 22 (-9)
Riigikogu ja 23 (-4) KOV-le.

8647 €

digiallkirjastamise kulu
(-21,714 €)

* Sulgudes muutus 2023. aastaga võrreldes.

2024. aastal pani inimesi Rahvaalgatus.ee kaudu allkirjastama eeskätt loomade heaolu, haridus- ja keskkonnakaitseteemad, samas kui kohaliku omavalitsuse tasandil domineerisid Tallinna ühistranspordi ümberkorraldamisega seotud algatused. 2024. aastal koguti küll platvormi kaudu oluliselt vähem digiallkirju kui aasta varem, väärib tähelepanu, et Riigikogule ja kohalikele omavalitsustele saadetud algatuste arv on hakanud võrdsustuma. Uue arendusena on Rahvaalgatus.ee-l nüüdsest kättesaadav ka reaalarajas täienev algatuste [koondpilt](#).

Aasta alguses ilmus Eesti Koostöö Kogu ja Soome Innovatsioonifondi Sitra ühistööna aruanne [kollektiivsete pöördumiste kohta Eestis ja Soomes](#). Aruanne annab esmakordse võrdleva ülevaate kahe riigi kollektiivsete pöördumiste arengust viimase kümne aasta jooksul ja pakub väärt raamistiku pöördumiste mõju esmaseks hindamiseks (vt ka [aruande järeldused ja lisamaterjal](#)). Praegu otsivad mõlemad riigid võimalusi oma süsteemide ajakohastamiseks, et need vastaksid paremini tänapäeva demokraatia väljakutsetele ning tehnoloogia arengule.

Koostöös Riigikogu põhiseaduskomisjoniga tähistasime 10. aprillil 2024 [kollektiivsete pöördumiste õiguse kümnendat aastapäeva](#). See oli esimene kord, kus käsitleti nii põhjalikult kollektiivsete pöördumiste senist praktikat, mõju ja kitsaskohti.

„Pöördumised on olnud kui jäämurdjad mingite teemade pinnale toomisel ja hiljem lõplike otsuste tegemisel. On näiteid, kuidas kollektiivsed pöördumised on aidanud avalikku suhtumist muuta ja ka väikeste sammudega otsusteni viinud,“ ütles Riigikogu esimees Lauri Hussar.

Koostöös DD Demokraatiakeskusega korraldasime 29. mail 2024 avatud valitsemise nädala (Open Gov Week) raames veebiseminari [„Demokraatlikud uuendused Eestis ja Soomes: rahvaalgatused ja rahvakogud“](#). Seminaril arutleti selle üle, kuidas rahvaalgatused ja rahvakogud saavad tugevdada osalusdemokraatiat ning aidata vastu seista demokraatia nõrgenemisele ja polariseerumisele mõlemas riigis.

18. novembril 2024 osales Eesti Koostöö Kogu ettekandega Riigikogu põhiseaduskomisjoni, kultuurikomisjoni ja sotsiaalkomisjoni avalikul arutelul [„Eesti kodanikuühiskonna areng ja demokraatia olukord ning otse-demokraatia võimalused“](#). Ühe arutelupunktina käsitleti Rahvaalgatus.ee algatuste ja instrumendi mõju.

Töö demokraatia innovatsiooniga on meie asutusest teinud igapäevademokraatia eestkõneleja. Demokraatia rahastuse ja ennetava demokraatia olulisusest kirjutasid meie eksperdid ERR arvamuses [„Ennetav demokraatia toob usalduse tagasi“](#).

Igapäevademokraatia mõtestamisele ja eestkõnelemisele aitasid kaasa ka meie ekspertide muud jooksvad tegevused:

- Rahvaalgatus.ee kohaliku tasandi suund on nüüd [minuomavalitsus.ee](#) keskkonnas **avatud valitsemise mõõdikuna** kirjas.
- Analüüsisime **avaliku teabe seaduse rakendamise praktikat**. [Analüüsi](#) põhjal tehakse justiitsministrile ettepanekud seaduse parandamiseks.
- Aasta lõpus käivitus [avatud valitsemise tegevuskava](#) koostamise protsess, mille raames otsime strateegiliste suundadega seonduvatele tegevustele partnereid ning osaleme kodanikuühenduste ümarlaua ja riigivalitsemise komisjoni töös.

- Korraldasime **Arvamusfestivalil** koos **e-Riigi Akadeemiaga** arutelu, mis kandis pealkirja „[Digitaalsest meeleavaldusest koostööle](#)“. [Arutelus](#) leiti, et takistuseks pole niivõrd digivahendite puudus, kuivõrd hoiakud ja oskused.
- Osalesime Eesti kontaktpunktina ka [Euroopa kodanikualgatuse](#) võrgustikutöös.

Võõrustasime mitut õppereisi ja delegatsiooni, sealhulgas tudengeid Lille'i katoliku ülikoolist, Hertie koolist ja Oxfordi interneti

instituudist ning külalisi Kasahstanist ja Jaapanist. Nõustasime Kiievi linna ning osalesime OECD kodanikuosaluse innovatsiooni võrgustiku kohtumisel. Jagasime Eesti e-demokraatia ja kaasamise kogemusi Jacksonville'is (USA), Brüsselis Euroopa kodanikualgatuse võrgustikukohtumisel, Bragas (Portugal) koolide kaasava eelarve teemal ning kodaniku osaluse lõimumise rahvusvahelise praktikute võrgustiku kohtumisel ja Salto osalusfoorumil.

MÕJU

Eesti Koostöö Kogu ja Sitra raportis raamistati edasiseks tööks kolm peamist kollektiivsete pöördumiste tulemuste ja mõju valdkonda.

1. Konkreetsete algatuste tulemused, mis hõlmavad:

- **otsest** mõju õigusloomele,
- **kaudset** poliitilist mõju ja
- **avaliku** arutelu elavdamist.

2. Rahvaalgatuste kui osalusinstrumendi laiem ühiskonnamõju, mille kesksed tahud on:

- eri ühiskonnarühmade parem **kaasamine**,
- suurem **usaldus** demokraatia vastu ning
- kodanike suurem **rahulolu** osalusega.

3. Parlamendi töö läbipaistvus ja jälgitavus.

„Kollektiivsed pöördumised on loonud uutmoodi demokraatiakäsitlemise ja suurendanud inimeste arusaamist parlamendis arutavatest küsimustest. Lisaks on kollektiivsed pöördumised ärgitanud arutlema teemadel, mis muidu oleksid jäänud tähelepanuta. Sellised teemad on näiteks fundamentaalsed

väärtusküsimused, mida ükski erakond ega fraktsioon ei julge oma programmi kirjutada või millele avalikult poolehoidu või vastaseisu väljendada. Kollektiivseid pöördumisi algatatakse ka protestiks või pettumuse väljendamiseks valitsuse poliitika suhtes.“

[– Kollektiivsed pöördumised Soomes ja Eestis: senine teekond](#)

Nende mõjukomponentide põhjal tegime kevadel kümne aasta praktika kohta esimesed järeldused.

Riigikogu menetlusse on 2024. aasta aprillikuu seisuga jõudnud 141 pöördumist:

- **otsene seadusandlik otsus on tehtud 5–10 protsendil algatustest** (näited: [karusloomakasvatuse keeld](#), [linnujaht](#) ja [petitsioon 33 ettepanekuga](#)),
- **nendest umbes kolmandik on tagasi saadetud**,
- ülejäänud pöördumised on lahendatud muul viisil või on nende saatus ebaselge. Paljude algatuste eesmärk ei ole olnudki

seadust muuta (nt Soomes selliseid algatusi ei olegi võimalik esitada) ning muul viisil lahendatute kategooriast on nii algatused, mis on kõrvale jäetud, kui ka need, mis on käivitanud pikad ja mõjusad protsessid.

Soome praktika eeskujul tegime ka meie esimese katse uurida pöördumiste ühiskondlikku levikut Eestis. Omnibussiga tellitud küsitlus kinnitas, et rahvaalgatused on kujunenud Eesti inimeste igapäevademokraatia osaks. Veerand Eesti elanikest on algatusi juba allkirjastanud ning kolmandik on valmis seda tulevikus tegema. Eriti aktiivsed on 18–24-aastased noored, kellest 43% on õigust kasutanud. Kokku näitab see, et ligi 60% eesti-maalastest on valmis kasutama rahvaalgatust oma seisukohtade väljendamiseks.

Meie poolt juhendatud Tallinna Ülikooli erialasid lõimiva uuenduse (ELU) projekt [„Osalusdemokraatia tööriistade mõju poliitikakujundamisele“](#) võttis 2024. aasta sügissemestril oma analüüsi fookusesse kolm

edukalt allkirju kogunud algatust: petitsioon automaksu kehtestamise vastu (65 565 allkirja), koerte ketis pidamise keelamine (11 281 allkirja) ja „Ei asfaldile Nõmme-Mustamäe maastikukaitseala metsas“ (4152 digiallkirja + 1528 paberallkirja). Uuringu üks põhijäreldus kinnitas:

„Rahvaalgatuste laiem mõju väljendub eelkõige avalike arutelude kujundamises ja teatud teemade poliitilisse fookusesse toomises. Rahvaalgatus.ee on kodanikele oluline tööriist, mis võimaldab neil osaleda poliitikakujunduses ja suunata tähelepanu olulistele probleemidele, suurendades ühtlasi avalikkuse teadlikkust ja ühiskondlikku kaasatust.“

Ühiskondlikule ootusele vastu tulles jätkame kollektiivsete pöördumiste mõju analüüsimisega 2025. aastal.

Foto: Erik Peinar

Noortedemokraatia

Foto: Miriam Tõnismägi

TEGEVUSED

7

kooli

13

töötuba

1849

antud häält

pilootprojekt
„Koolis
muudame“

43

ideed

suurim digihääletus

221

häält

8500 €

koolide kaasava
eelarve ideedele

Koos Korruptsioonivaba Eestiga oleme 2020. aastast vedanud koolide kaasava eelarve programmi Eestis. Selle eesmärk on parandada õpilaste kaasatust koolielu puudutavatesse otsustesse ning võimaldada demokraatias osalemisest päriselulist kogemust.

2024. aastal käivitasime koolide kaasava eelarve edasiarendusena koostöös **Tartu linna ja Tartu linna noortevolikoguga** pilootprojekti, mille raames viis osalevat Tartu kooli korraldavad kooli kaasavat eelarvet. Sama protsessi käigus kogub linn noorte ideid ka ülelinnalisse kaasava eelarve ideekorjesse. Sellega võetakse tähelepanu alla olukord, kus

noorte hääl ei kajastu linna kaasava eelarve ettepanekutes ja noori pole piisavalt ka erinevate ettepanekute üle hääletamas. Kas selline kooli ja omavalitsuse põimitud mudel toob noorte häält linna arengus rohkem kaasa rääkima, selgub järeldest 2025. aastal.

Koolide kaasava eelarve iga lennu lõppu tähistame traditsiooniliselt inspireeriva koolidemokraatia osaluspäevaga. 2024. aastal tegime seda koostöös MTÜ Foorumteatriga. Sündmus tõi kokku noori ja õpetajaid seitsmest koolist ning külalistena ka partnerid Tallinna Ülikoolist, Haridus- ja Teadusministeeriumist, MTÜ Mondost ja Eesti Väitlusseltsist.

MÕJU

[Koolide kaasava eelarve programmiga](#) on jõutud nelja aastaga 24 kooli ja enam kui 5000 koolinooreni üle Eesti.

Saaremaa Gümnaasium lõi 2024. aastal meie „[Demokraatia töövihikus](#)“ 221 häälega uue koolide kaasava eelarve digivalimiste rekordi. 2023. aasta lennus osalenud Tartu Forseliuse Kool sai enda sõnul meie turunduse töötoast nii palju kasulikke ideid, et nad läksid 2024. aastal linna kaasava eelarve rahastust püüdma ning nende idee „Forseliuse kooli liikuma kutsuv õueala“ võitis 1351 häälega.

Läbivalt hindasid koolid, et kaasava eelarvestamise kaudu on lisaks demokraatia päriselulisele harjutamisele võimalik leida kanal koostöökaks ning saada uusi ideid, mida ilma õpilaste perspektiivita ei oleks leitud.

Meie 2024. aastal lõppenud projekt pälvis ka Erasmus+ ja Euroopa Solidaarsuskorpuse [Kuldse Osalusõuna nimelise tunnustuse](#) noorte hääle võimestamise eest.

Tartu linna noortevolikogu tõi välja, et praegune kaasava eelarve protsess tundub täiskasvanute tähtsa asjana, mis jääb noortele kaugeks. Seetõttu inspireerimegi noori kaasa mõtlema ja ideid esitama kohaliku elu puudutavatel teemadel juba koolis. Selleks pakume valimiste digikeskkonda, ideerünnaku ja turunduse töötubasid koolides ning koolideüleselt eraldi töötuba linna kaasavast eelarvest huvitatud noortele. Lisaks inspireerivad õpilasi abilinnapead ja linnaarhitekt.

„Kaasav eelarvestamine aitab õpilastes kasvatada motivatsiooni ning tekitab positiivse mälestuse, kui mõne aasta pärast sellele tagasi vaadata,“ kirjeldas projektis osalemise kogemust Saaremaa Gümnaasiumi abiturient Merit Vinkel, kelle sõnul nägi ta hääletuspäeval õpilaste silmist põlevat huvi. Digihääletust

iseloomustas Vinkel kasuliku simulatsioonina, sest „paljud õpilased saavad peatselt kohaliku omavalitsuse ja Riigikogu valimistel oma digihäält kasutama hakata“.

Narva Eesti Gümnaasiumi kogukonna koordinaatori Martin Tiku sõnul sai värske kool kaasava eelarvestamise abil luua silla õpilaste ja õpetajate vahele. „Kooli kaasav eelarve aitas läbi ühiste unistuste ja ideede kooliperet liita ning andis hoogu kooliüleseks koosloomeks. Nii loodi hea pinnas noorte ideede tekkeks ja arendamiseks,“ lausus Tikk.

Foto: Karoliine Aus

Arutelukultuur

Foto: Eesti Koostöö Kogu

TEGEVUSED

1

arenguprogramm
„Dialog kogukonnaga“

10

koolitatud
omavalitsusametnikku

1

dialogi pidamise
juhend

1

strateegiline
partnerlus

Eesti Koostöö Kogu on aastatel 2023–2026 Siseministeriumi strateegilise partnerluse raames keskendunud kogukonnakeskse lähenemise arendamisele. Eesmärk on partneritega koostöös pakkuda koolitus- ja arendusprogramme, mis toetavad kogukonna arendajaid, kohalikke omavalitsusi ja kogukondi ressursipõhise lähenemise juurutamisel ning kriisivalmiduse suurendamisel.

Eesti Koostöö Kogu eestvedamisel on kohalikele omavalitsustele suunatud arengu-

programm „[Dialoog kogukonnaga](#)“, mille eesmärk on arendada omavalitsusjuhtide oskusi vestlusringide korraldamiseks, et soodustada kogukonnast lähtuvat valitsemist.

2024. aastal lõpetas programmi esimene lend (10 osalejat), novembris korraldasime konkursi ja valisime teise lendu 14 osalejat. Programm käivitub 2025. aasta jaanuaris.

I lennu kogemuse ja mõju jäädvustasime [kokkuvõttesse](#).

MÕJU

Kehtna vald mõtestas ja disainis lähtuvalt omandatud dialoogimeetodist kogukondadega kohtumiste formaadi.

„Valla juhid kutsuvad kogukonna liikmeid vestlusringi, et saada osa kogukonna igapäevast. Nendel vestlusõhtutel rakendame arenguprogrammis „Dialoog kogukonnaga“ omandatud meetodit, kus austatakse nelja põhimõtet: ma kuulan, ma heidan eelarvamused eemale, ma väljendan, ma austan. Kui üksteist kuulatakse austavalt ja aktsepteeritakse eriarvamusi, siis seeläbi loome rahuliku ja turvalise keskkonna, kus kõigi mõtted saavad kuuldavaks,“ tutvustati valla sotsiaalmeedialehel.

Rapla abivallavanem korraldas arenguprogrammis osalemise tulemusena [aruteluringi](#), millega otsiti lahendusi piirkonnas aktuaalsele teemale. Abivallavanemana vahendas ta oma mõtteid dialoogist ka [Raplamaa Sõnumites](#).

Rain, Rapla vald: „Dialoogihoidja roll erineb märgatavalt minu senisest juhtimiskogemusest. Ma pean dialoogiformaati väga heaks just suuremaid inimeste grupe hõlmavate küsimuste lahendamisel. Dialoog kogukonnaga võtab osaliselt kindlasti pingeid maha.“

Riina, Tapa vald: „Pärast arenguprogrammis osalemist olen järjepidevalt praktiseerinud dialoogi/vestlusõhtuid [erinevatel teemadel Tapa vallas](#). Olen saanud palju positiivset tagasisidet ning jätkan vestlusõhtute korraldamist raamatukogudes. Olen väga tänulik, et sain osaleda „Dialoog kogukonnaga“ programmis!“

Strateegilise partnerluse mõju

Tänu strateegilisele partnerlusele on Eesti Koostöö Kogust saanud avatud ja

kogukonnakeskse valitsemisviisi üks eestkõneleja. Oleme ekspertidena aina enam kutsutud kaasamise, dialoogi, demokraatia ja kogukonnast lähtuva valitsemisviisi teemadel rääkima omavalitsustele ja teistele organisatsioonidele.

- 24. september 2024: ettekanne „Dialoog kogukonnaga. Kuidas saavutada sisuline ja mõlemapoolselt kasulik kontakt kodanike ja kogukondadega?“

- 3. detsember 2024: ettekanne „Tugevad kogukonnad kui kaasaegse riigikorralduse pärisosa“ Siseministeeriumi strateegilise partnerluse kohtumisel „Kogukonnakeskne valitsemisviis – kuidas edasi?“

- 11. detsember 2024: ettekanne „Kogukond, omavalitsus ja demokraatia. Miks meil on vaja kogukondade arendamisega tegeleda“ Arenduskoja [kogukondade arenguprogrammi](#) avakohtumisel

Foto: Eesti Koostöö Kogu

Meie arvamusel ja tegemised meediapildis

Eesti inimarengu aruanne 2026

30.12.2024, Eesti Ekspress. [Eneli Kindsiko: Noortevaldkonna kärpe tõttu on tulevikus oodata kasvavaid kulusid teistes valdkondades](#)

27.12.2024, ERR. [Eneli Kindsiko ja Urmo Uiboleht: haridussüsteemi digivõimetusel](#)

Kollektiivsed pöördumised

24.11.2024, ERR. [Karl-Hendrik Pallo: Usaldusväärsel riiki ainult asutusesisesel ei ehita](#)

3.11.2024, ERR. [Kairi Tilga ja Maarja-Leena Saar: Ennetav demokraatia toob usalduse tagasi](#)

11.04.2024, ERR. Vikerraadio. [Kairi Tilga ja Olari Koppel: Kollektiivsete pöördumiste võimalusest](#)

3.04.2024, Kuku raadio „Sihik“. [Kairi Tilga: Osalusportaalil Rahvaalgatus.ee on välja kujunenud roll poliitikas osalemise mehhanismina](#)

2.04.2024, ERR. [Maarja-Leena Saar: Rahvaalgatuse portaal andis inimestele hääl](#)

Noortedemokraatia

31.10.2024, Tartu.ee. [Eesti Koostöö Kogu ja Korruptsioonivaba Eesti pilootprojekt viib Tartu noorte ideed koolipingist kohaliku omavalitsuse otsustajateni](#)

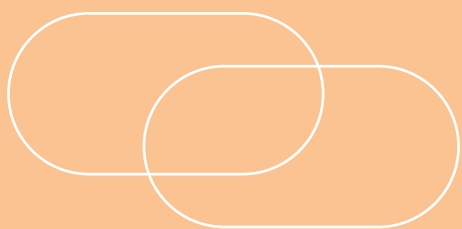
15.05.2024, Eesti Koostöö Kogu uudiskiri nr 36 #noortedemokraatia erileht. [Miks me peame panustama noorte demokraatia kirjaoskusesse, millest noored unistavad, treenime demokraatiamuskleid, noored soovivad digivahendeid kasutades kaasa rääkida, päevakajalist](#)

2.03.2024, Saarte Hääl. [Marili Keskküla: Gümnasistid ihkavad koolihoovi külakiike](#)

Arutelukultuur

24.09.2024. ERR. [Kairi Tilga: Kas raamatukogu päästab demokraatia?](#)

23.02.2024. Sirp. [Kairi Tilga: Ankur hoiab elu paigas](#)

Muutus algab koostööst!

KO Eesti
GU Koostöö
Kogu